

AÇILIŞ KONFERANSI:

AKADEMİK SÜRELİ YAYINCILIK ÜZERİNE

Korkmaz ALEMDAR

AKADEMİK SÜRELİ YAYINCILIK ÜZERİNE

Korkmaz ALEMDAR

Akademik süreli yayıncılık, bilimsel araştırma sonuçlarını (bilim) kamuoyu ile paylaşmak üzere genellikle üniversiteler tarafından gerçekleştirilen bir yayıncılık türüdür; sıradan insanları ilgilendirmez, onların ilgi alanına girebilecek bir etkinlik değildir. İki tür etkinliğe yer verir: meraklı, bir şeyleri öğrenmek için araştırma yapan akademisyenlerin üzerinde çalıştıkları konulara ilişkin bulgularını, görüşlerini yayınlayan yazılara ve ünvan elde etmek (doktor, doçent ya da profesör olmak) için yapılması gereken yayınlara. Akademik süreli yayınlar Türkiye’de büyük ölçüde ikinci türde çalışmaları içerir. Ama akademisyenin ulusal yayınlar yerine yurtdışında, “saygın” bir yayın organında yayın yaparsa ünvan elde etmesi daha kolaylaşmaktadır. Yurtdışı yayınlara verilen parasal ödüller sayesinde de akademik yayınların yapılma nedeni arasına para kazanmak istek ve arzusu da eklenmiş bulunmaktadır.

Akademik süreli yayıncılık, herkesin bildiği, gibi teknik bir iştir. Bilimsel bir makalenin belirli kurallara göre yazılmış olması, yayın sorumlusunun ve hakemlerin yazıları en iyi biçimde değerlendirmeleri, (varsa) etik sorunların çözümü, yayının öngörülen zaman dilimlerinde gerçekleştirilmesi ve yayın için parasal sorunun olmaması başarı için gerekli ve yeterlidir. Çeşitli aşamalarda bazı sorunların ortaya çıkabileceği düşünülse de genel olarak görevlerin düzenli ve zamanında yerine getirilmesi durumunda süreli yayının düzenli bir biçimde yayınlanması çok doğal bir işlemdir.

Ancak durum gerçekten bu kadar basit midir?

Akademik bir yayının “teknik” anlamda olması gerektiği gibi yürütülmesi kuşkusuz önemlidir. Ancak sorunun bu kadar basit olmadığı, akademik yayıncılığın başka etkenlerle birlikte düşünülmesi gerektiği yıllardan beri konuşulmaktadır. Benim bugün yapacağım esas itibarıyla bu noktaların altını bir kere daha çizmek olacaktır.

Türkiye’de akademik süreli yayıncılığı etkileyen ve “teknik” olmaktan çok “politik” iki önemli etken vardır. Bunların birincisi dünya gelişmeleridir. Son 25 yıla damgasını vuran ve herkesin küreselleşme adıyla andığı bu süreç, yeryüzündeki yapıyı bütünüyle yeniden biçimlendirme çabası içindedir ve yüksek öğrenimi ve onun yayıncılık politikasını da dönüşüme uğratmıştır.

Akademik süreli yayıncılığı etkileyen ikinci önemli etken yeni dünya koşulları ile biçimlenen ulusal ortamdır. Bu ortam üniversiteleri nicelik ve nitelik açısından biçimlendirmiş, önüne yeni hedefler koymuş, bu hedefler doğrultusunda süreli yayıncılık yeni biçimler ve anlamlar kazanmaya başlamıştır.

Prof. Dr. Korkmaz ALEMDAR
Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi
alemdar@gazi.edu.tr

Bu iki etkenin sürekli olarak açıklanmaya ve tartışılmaya ihtiyacı vardır.

Küreselleşme konusunda ayrıntıya girmeye gerek olduğunu sanmıyorum. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan yeni dünya düzeni, insanlık tarihini Soğuk Savaş'ın ortaya çıkışından daha derin bir biçimde etkilemiştir. Doğu ve Batı bloklarının yarattığı denge ikincinin lehine ortadan kalkınca, Batı'nın ve özellikle de A.B.D'nin toplumsal örgütlenme biçimi (üretme, tüketme, eğlenme) dünya için model oluşturmaya başlamıştır. Bu insanlık tarihinin farklı dönemlerinde tanık olunan yeni ve büyük bir imparatorluğun tarih sahnesinde oynamaya başladığı önemli bir rolü anlatmaktadır. Bu güç her şeyden önce olağanüstü bir yoketme gücüne sahiptir. Egemenliğini kabul ettirmek için savaş gücünü görünür kılmak dahil bütün sindirme ve bastırma yöntemlerini çekinmeden kullanmaktadır. Bu güç doğal olarak olağanüstü bir bilgi üretme ve bilgiyi kullanma gücüne sahiptir. Bu üretim, geliştirilen teknolojilerle artık dünyanın her yerinden sisteme katkı yapılmasına olanak verecek hale getirilmiştir. Ama yine de A.B.D'de kapitalizmin gelişme dönemlerinde Batı Avrupa'da yetişen Max Weber ya da Karl Marx gibi bilim adamlarına rastlanmaz. Çağın değişen koşullarına uygun etkili, sorun çözmeye dönük bir bilgi üretim sistemi kurmuştur. Bu modeli de dünyada yaygınlaştırma çabası içindedir. Etkileyici olan budur. İnsanlar Amerikan tipi yüksek öğrenim ve bilgi üretme biçiminin taklit edilebilir olduğunu düşünmektedir. Bu taklit edilmeye çalışılabilecek bir sistem olabilir, ama benzerinin kolaylıkla yaratılabileceğini sanmak ciddi bir yanılgıdır. A.B.D. üniversitelerinin kuruluş nedeni, gelişmesi, örgütlenme ve mali yapısı kıta Avrupa'sının sisteminden çok farklıdır ve bu sistem toplumsal kökenleri bilinmeden de taklit edilebilecek bir sistem değildir. (Tek bir örnek maksadı açıklamaya yardım edebilir mi: YÖK sisteminin kabul ettirilmesi için çok övülen rotasyon sistemi -bilimadamlarının tıpkı subaylar gibi ülkenin her yerinde görev yapması gerektiği öne sürülmüştü- A.B.D'de işleyen bir sistemdir (Fransa'ya yabancıdır). Bizde uygulanması hiçbir zaman öngörüldüğü biçimiyle olmamıştır. İddia edildiği gibi herhangi bir akademik ünvanı alabilmek ve kullanabilmek için başka bir kentteki yüksek öğrenim kurumuna gitmek yerine eşi, dostu ve kendisini koruyacak ideolojik şemsiyesi olanlar aynı kentteki başka üniversitelere geçerek rotasyon ilkesine uymuşlardır!

Bugüne kadar hiçbir imparatorluğun sonsuza kadar yaşadığına tanık olan yoktur. Ama biz bu yeni imparatorluğun ortadan kalkma senaryolarına aşına olsak da daha bununla yıllar geçirebileceğimiz de gözardı edilmemelidir. (Osmanlı İmparatorluğu için de yüzde fazla yok etme projesi yapılmıştı!)

Küreselleşmenin getirdiği önemli değişim Türkiye'de 80'li yıllarda kendini hissettirmeye başladı. 1980 askeri darbesi ve onu izleyen bütün politikalar bu dünya sistemine eklemleme konusunda Türkiye'yi yıllarca süren ve hâlâ ortadan kalktığı söylenemeyecek bir yapıya soktu. Bugün tartıştığımız Yükseköğretim Kurumu bu dönemin eseridir. Son derece sorunlu ve kabul edilmesi olanaksız bir yapı ortaya koymasına rağmen, politik gelişmeler onu hâlâ ayakta tutmayı başaracak kısır bir döngüde sürmektedir.

YÖK sisteminin önce üniversite kütüphanelerini zayıflatmaya soyunduğunu belki hatırlayanlarınız olacaktır. Dokümantasyon merkezi iddiaya göre, bütün süreli yayınları satın alacak, isteyen istediği makaleyi oradan elde edebilecekti. Böylece aynı dergiden fazla satın almaya gerek kalmayacaktı! O sıralarda henüz doğru dürüst işlemeyen bir internet sistemiyle de öğretim üyeleri dünyanın her hangi bir yerinden istedikleri makaleleri temin edeceklerdi. Bütün bunlar elbette çalışmadı. Öngörülü yöneticiler dergi aboneliklerini sürdürdüler. Ötekiler

ve yeni üniversiteler olanakların iyileşmesini beklemek zorunda kaldılar.

Bilgi üretme sisteminin en önemli müdahale noktalarından biri tek tip yüksekisans ve doktora programlarında ortaya çıktı. Beş yılda bitirilmesi gereken iki akademik unvan çalışması bilimsel bilginin üretimine gerçekten önemli bir sınırlama getirdi. Hangi konuda çalışılırsa çalışılsın tezler öngörülen sürede bitirilmek zorundaydı. Böyle bir sistemde olsa olsa bir araştırmacı kendisinden beklenen bazı piyasa sorularına yanıt arayabilirdi. Ama akademik dünyaya soru soran, yanıt isteyen bir piyasa yoksa ne olur!

Ülke ekonomisini giderek dışarıya bağımlı bir montaj sanayinden ibaret yapıda tutan siyasal iktidarlar, bu yapının ihtiyaç duyulacağı bilgiyi de dışarıdan alacağını bilmelerine rağmen, günlük söylemlerinde üniversite sanayi işbirliğinden söz etmeyi bir yönetim becerisi sanmayı sürdürdüler. Şirketleri üniversitelerle işbirliğine teşvik etmek, bunun için kurallar koymak yerine, şirketlere üniversite açmaları için destek vermeye, arazi tahsis etmeye, kendi üniversitelerine vermedikleri desteği onlara bütçeden sağlamayı akıllılık sandılar. Örnek alınan model piyasa koşulları ile bütünleşen üniversite olmasına rağmen, bizde işbirliği yapılabilecek bir piyasa yoktu.

Ülkeyi A.B.D. güdümüne sokmak için alınan önlemler bir süre sonra yine A.B.D.'nin desteklediği İslamcı politikaların üniversitelerde egemen olmaya başlamasını bahane ederek YÖK sistemini bu defa varolan kurumlara güvensizlik duymaya götürdü. Bunun sonucunu hepimiz biliyoruz. Türk üniversitelerinde verilen eğitimin ve bu eğitime katkıda bulunan akademisyenlerin önemi kalmamıştır. Çünkü akademik yükseltmelerde onların söz hakkı ortadan kaldırılmıştır. Akademik unvan alabilmek için Türkiye'yi bilen, sorunlarını inceleyen bir bilim adamının görüşünden çok, "saygın" uluslararası yayınlara hakemlik yapan, bu toprakları ve sorunlarını bilmeyen insanların hakemliği geçerlidir.

Türkiye'deki akademik süreli yayıncılık bu politikaların kurbanı olmuştur. Toparlanmak zorunluluğu vardır. Ama nasıl?

Sağlık Bilimleri alanında çalışanlar bugünkü üniversite sisteminin yaratıcısı ve büyük ölçüde kurucularıdır. Sistemin işleyişi, akademik yükseltme ölçütleri, yabancı dil sınavlarının düzeyi gibi pek çok ayrıntı sağlık bilimlerinin gereksinimlerine göre düzenlenmiştir. Süreli yayınlarına verecekleri biçim Türk üniversite sisteminin geleceği açısından çok önemlidir. Oradaki gelişme ve kabuller öbür alanlara da öncülük edecektir.

Ancak konunun sadece "teknik" bir konu olmadığını vurgulamaya çalıştım. Bu nedenle de nasıl bir dünyada nasıl bir toplum sorusunu düşünmeden ve buna bir yanıt oluşturmadan süreli yayınların sorunlarını çözmemize olanak yoktur. Türkiye'de nasıl bir sağlık politikası olmalıdır? Araştırmalar hangi yönde geliştirilmelidir? Ortaya çıkan etik sorunların etkili biçimde çözülmesinin koşulları nelerdir? Bu sorulara kesin bir yanıt bulunmasa bile düşünülmesi, olası yanıtlar üzerinde tartışma yapılması gerekir.

Ama bugün karşı karşıya olduğumuz bir sorunu da ciddi biçimde irdelemek zorundayız. O da nasıl daha nitelikli, atama ve yükseltmelerde esas alınabilecek bir süreli yayıncılık politikası belirlemeliyiz. Editörlük, hakemlik konularının sorunlarını ayrıntılı tartışmalıyız. Ve her şeyden önce bu çabalarımızın geçerliliğini üniversite sistemi içinde kabul ettirmeliyiz. Nitelikli yayın,

nitelikli insan ve bunun bu topraklardaki birikimle çözülmesini savunabilmeliyiz.